

ДО ПИТАННЯ ПРО ПАЗИГРАФІЧНІСТЬ АНГЛОМОВНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛЕКСИКИ

Стаття присвячена дефінуванню такого явища в сучасній комп'ютерній лексиці як пазиграфія, висвітлюються шляхи утворення термінів-пазиграфів та пропонується їх подальша класифікація.

Ключові слова: пазиграфія, термін-пазиграф, запозичення, інтернаціоналізм

Наш час відзначається розвитком інформаційних технологій та комп'ютеризації всіх сфер людської діяльності. Це не могло не викликати зацікавленості з боку вчених різних спеціальностей всього світу. Вітчизняні та зарубіжні лінгвісти також не залишилися осторонь: розвиваються та функціонують такі галузі, як комп'ютерне мовознавство (Computational Linguistics), машинний переклад, термінографія, навчальна лексикографія та ін. Огляд сучасних досліджень у цих галузях [Д'яков А.С. та ін. 2000; Мірам Г.Е. та ін. 2002; Перебийніс В.І. 2004; Ludlow P. 1999; Middleton M. 1992] підтверджують актуальність вивчення корпусу англомовної комп'ютерної лексики.

Метою цієї статті є спроба дослідити лінгвістичні та екстралінгвістичні аспекти актуалізації пазиграфії на матеріалі новітньої комп'ютерної лексики.

В силу цілої низки екстралінгвістичних чинників, науково-технічний прогрес набув бурхливого розвитку переважно саме у англомовних країнах, – США та Великій Британії. А, отже, англійська мова превалює у формуванні комп'ютерної сфери лексики, тобто є мовою-продуцентом для більшості інших мов.

Цілком зрозумілим, на наш погляд, є шляхи актуалізації цих англіцизмів. Ми повністю погоджуємося із справедливим ствердженням [Д'яков, Кияк, Куделько 2000:135], що: “будь-яке досягнення у науково-технічному прогресі в одній країні в умовах сучасних взаємовідносин між народами та між різними культурно-історичними ареалами автоматично стає досягненням всієї людської цивілізації”. І в першу чергу, це – WWW – так звана “всесвітня павутина [Карачун 2000:147]” – тобто Інтернет, що надає необмежений доступ до будь-якої інформації з будь-якої точки світу.

Отже, що саме слід розуміти під поняттям *пазиграфія*? Ми виходимо з прийнятої дефініції про те, що: “П. [гр. *pas* – всякий + гр. *graphō* – пишу] – общепонятное письмо, выражение мысли знаками, понятными многим (курсив наш – Д.В.) народам, напр. нотное письмо, арабские цифры. [Словарь иностранных слов 1980:364]”.

Під знаками, на наш погляд, слід також розуміти літери, які, в свою чергу, систематизуються (алфавіт) та утворюють семантичні одиниці (слова та словосполучення).

З огляду на те, що пазиграфія є частиною інтернаціональної лексики, ми цілком згодні з Мостовим [1993: 181], який підкреслює, що міжнародність лексики за своєю суттю відносна, бо вона вживається не усіма народами однаково. Звичайно ж, існують народи чи верстви населення в будь-якій країні, для яких є невідомими латинка, кирилиця, арабські цифри, а тим більш – нотна символіка.

Беручи до уваги глобальну інформатизацію, все більше і більше людей так чи інакше стикаються з комп'ютерною лексикою. Але, чи слід всю цю лексику вважати пазиграфією?

На нашу думку, під пазиграфією слів, за класифікацією інтернаціоналізмів, яку запропонував Акуленко В.В. [1971:256], слід розуміти наступне визначення: “слова, об'єднанні спільністю значення й написання, при різній вимові та вмотивованості”.

Стосовно вимови, цілком слушним є ствердження про те, що: “нема такої мови, котра могла б засвоїти абсолютно всі звуки (так, щоб всі носії цієї мови змогли їх репродукувати (прим. наша – Д.В.)), які тільки можливі у людській мові [Д'яков, Кияк, Куделько 2000:128]”.

Щодо вмотивованості лексичної одиниці, то вона, зазвичай: “втрачається з поширенням слова у багатьох мовах. Це цілком природна річ, оскільки зв'язки слова з рідною мовою дещо втрачаються [Мостовий 1993: 182]”. Мова тут йде про повну або часткову втрату етимологічної, фонетичної, морфологічної та, певним чином, семантичної вмотивованості.

Отже, про лексичну одиницю, яка відповідає наведеним вище критеріям, ми, на даному етапі, вже можемо говорити як про *пазиграф*.

Тут цілком логічно виникають запитання: чи є необхідним вводити поняття “пазиграф”? Чи не є воно тотожним поняттю “інтернаціоналізм”? Чи можуть набувати рис пазиграфії “представники” усіх сфер лексики? Чи таке явище є притаманним виключно терміносистемі мови-продуцента?

Вище вже було з'ясовано, що пазиграфи належать, певною мірою, до інтернаціоналізмів. Слід зауважити, що: “чіткі критерії визначення поняття інтернаціоналізму, на жаль, відсутні, і тому різні науковці тлумачать дане поняття по-різному [Д'яков, Кияк, Куделько 2000:126]”. Але, говорячи про інтернаціоналізми (хоча й відокремлюючи їх від екзотизмів), автори свідомо чи напівсвідомо мають на увазі саме лише сферу термінолексики. Насамперед, це стосується інтернаціоналізмів з ідентичним написанням у неспоріднених мовах.

Але, на нашу думку, то не є цілком справедливим, особливо якщо мова йде про сферу інформаційних технологій. З одного боку, це дійсно доволі систематизована за формою та змістом складова частина терміносистеми англійської мови. Але, завдяки вище згаданим екстралінгвістичним чинникам (а, саме Інтернету), ознак пазиграфу набувають слова, які на певний момент існування відносяться до професійної, колоквіальної та жаргонної лексики чи сленгу, – тобто не є “представниками” терміносистеми мови-продуцента.

Як відомо, в будь-якій мові не існує постійної чіткої межі між такими сферами лексики, як термінологія, професіоналізми, товарні найменування, жаргон чи сленг. Всі вони знаходяться у безперервній взаємодії одна з одною, переходячи з однієї в іншу чи набуваючи нових значень.

Наприклад, для термінологістики характерним є явище детермінологізації, при якому: 1) "... значна частина наукового вокабуляру стає відомою поза межами науково-технічних кіл", чи 2) "... окремі терміни, не втрачаючи свого прямого термінологічного значення, переходять до сфери загальноновживаної лексики, набуваючи переносних значень [Мостовий 1993: 196]".

Щодо професіоналізмів, то Арнольд І.В. [1973: 230] відмічає перехід одиниць, що позначають певне поняття, до сфери термінології, а тих, що мають емоційне (іронічне) забарвлення – до сленгу.

Відповідно, й навпаки, сленгові та жаргонні лексичні одиниці та професіоналізми можуть набувати статусу загальноновживаних, часом навіть витісняючи свої літературні синоніми, якщо вони більш влучно розкривають зміст того чи іншого поняття.

Яскравим прикладом переходу товарного найменування через сленг до термінологістики, а, згодом, і до загальноновживаної є назва *SPAM* [Coursey 2003]. За аналогією із нав'язливою рекламою та натякаючи на нез'ясованість змісту м'ясних консервів марки *SPAM* фірми *Normel*, ця назва поширилась на поняття небажаної комерційної електронної пошти (*unsolicited commercial or junk e-mail*). Маючи емоційне (іронічне чи, навіть, осудливе) забарвлення, ця одиниця стала частиною комп'ютерного сленгу. Але згодом, завдяки лаконічності своєї дефініції, що притаманна термінам, увійшла до терміносистеми англійської мови. На даний момент, це вже детермінологізована загальноновживана лексична одиниця. Для того ж, щоб не викликати зайвого непорозуміння, назву консервів погоджено писати великими літерами. Щодо запропонованого терміну *UCE* – то він, в силу свого штучного походження, не отримав відповідної підтримки серед мовців [сайт ITUnion 2004]. Схожа ситуація відбулася із компанією *Xerox*, назва якої набула сленгового широкого значення "будь-який копіювальний пристрій". І хоча компанія відстояла своє право на цю назву в суді, сфера вжитку та значення слова *xerox* суттєво не звузились.

Отже, можна зробити висновок, що термін пазиграф хоч і, насамперед, передбачає "написання", усне мовлення, за допомогою мульти- та мас-медіа, відіграє не меншу роль у процесі актуалізації останнього (винятком є емотікони, які не мають власної фонетичної форми).

Існують також випадки, коли користувач, за відсутністю альтернативи, змушений використовувати англійську лексичну систему (введення адреси сайту, вибір домену і т. ін.). Але, на нашу думку, такі слова не можна цілком назвати пазиграфами, бо невідомо, чи набули б вони такого розповсюдження, якщо була б можливість в цих випадках використовувати кирилицю чи будь-яку іншу систему.

Можна також зробити припущення, що пазиграфи відіграють роль своєрідного "мовного авангарду", заповнюючи лакуни у мові-реципієнті задля

номінації новітніх понять. Згодом вони можуть орфографічно, фонетично, морфологічно і семантично асимілюватися, або взагалі бути “витісненими” лексичними одиницями з власних ресурсів мови. На нашу думку, саме ця функція є відмінною рисою цих термінів.

Виходячи з викладеного вище, можна дати наступне визначення поняттю “пазиграф”: слово або словосполучення, що вживається у різних неспоріднених мовах та має ідентичне значення та написання при різниці у вимові та вмотивованості. Поява пазиграфів визначається не сферою лексики, з якої вони походять, а влучністю назви поняття та необхідністю його вживання в тій чи іншій мові для графічного та фонетичного оформлення нових мовних реалій, у процесі писемного та усного мовлення.

Визначившись з поняттям пазиграфу, можна перейти до спроби класифікації аглицизмів-пазиграфів зі сфери інформаційних технологій.

Аналіз багатьох звичайних та електронних періодичних та лексикографічних джерел дає змогу класифікувати корпус англomовної комп’ютерної лексики за морфологічними ознаками на чотири групи, на основі яких й відбувається актуалізація переважної більшості пазиграфів. Слід зауважити, що не всі англomовні одиниці з цих груп здатні стати пазиграфами, а лише ті, які на певний момент потребують найширшого вжитку та уособлюють т.зв. “безеквівалентну лексику” для будь-якої мови-реципієнту. Для ілюстративності наведено приклади пазиграфів, що відомі будь-якій пересічній людині, яка так чи інакше користується комп’ютером та Інтернетом.

1) Слова та словосполучення:

а) власні назви: *Microsoft, Apple, AT&T, Hewlett Packard, Sun Systems, Texas Instruments, Intel, Nokia, Motorola, Nullsoft, etc.*;

б) товарні та промислові найменування. До них входять назви програмної та апаратної продукції: *Windows, Internet Explorer, Net Meeting, Photo Shop, Microsoft Word, Office, Netscape Navigator, Total Commander, Intel Pentium, Athlon, Celeron, Bluetooth, Bluegene, etc.*;

2) Скорочення (аббревіатури та акроніми). Найбільш представлена на даний момент група, до якої входять:

а) скорочені власні назви: *IBM, LG, HP, MS, EPoX, ABBYY, etc.*;

б) скорочені товарні та промислові найменування: *MS-DOS, BIOS, UPS, DIMM, CMOS, 3D Max, WORM, CD-ROM, CD-RW, HDD, RAM, DVD, USB, etc.*;

в) скорочення, що пов’язані з реаліями мов програмування та спілкування за допомогою Інтернету: *FAQ, DMA, URL, IRQ, ICQ, LOL, BFN, PCM, PLS, IDK, ATB, WYSIWYG, etc.*;

До цієї ж підгрупи можна віднести слова, в яких спостерігається явище, при якому цифри та літери використовуються як фонетичний аналог складів та слів: *b4 (before), gr8 (great), h8 (hate), w8 (wait), cul8r (see you later), m8 (mate), etc.*;

- 3) Емотікони (від англ. *emoticons*) чи смайли (від англ. *smiley*) – символи, за допомогою яких графічно репрезентуються різноманітні емоції. Їх особливою рисою є повна відсутність фонетичної форми, але вони менш за все схильні до асиміляції у будь-якій мові-реципієнті. Пазиграфи серед них можна виділити наступні: :- (посмішка), ;- (підморгування), :-((відчай), :-D (сміх), :-I (байдужість), :-O (здивування), 8-O (велике здивування), :-@ (крик) та ін.;
- 4) Слова-гібриди, тобто складні слова, утворені шляхом поєднання двох основ, одна з яких – запозичена (в нашому випадку – пазиграф), а друга – власномовна чи асимільована запозичена: укр. *flash-картка*, *flash-привод* – рос. *flash-карта*, *flash-привод*; укр. *DVD-програвач*, *DVD-плеєр* – рос. *DVD-проигрыватель*, *DVD-плеер*.

Цілу низку утворюють слова з пазиграфом *web*: укр. *web-анімація*, *web-броузер*, *web-дизайн(ер)*, *web-курси*, *web-маркетинг*, *web-мастерінг*, *web-програм(ування/ист)*, *web-сервер*, *web-скрипти*, *web-сторінки*. Схоже словотворення відбувається і в інших мовах.

Таким чином, можна зробити висновок, що пазиграфія, як явище існує і виконує дуже важливу мовну функцію, а саме служить, висловлюючись комп'ютерною мовою, “буферною зоною” для новоутворень на їх шляху до подальшого засвоєння.

Перспективою дослідження ми вважаємо подальше вивчення цього явища на матеріалі більшої кількості мов.

Література

- 1) Акуленко В.В. Интернациональные элементы в лексике языков//Национальное и интернациональное в литературе, фольклоре и языке. – Кишинёв: Штиинца, 1971. – С.256
- 2) Американа. Англо-русский лингвострановедческий словарь, Смоленск, “Полиграмма”, 1996, – 1185с.
- 3) Англо-руско-польский словарь. – http://www.polska.ru/jezyk/uc/slow_komp.html
- 4) Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. – М.: Изд-во «Высшая школа», 1973. – 305с.
- 5) Д’яков А.С. та ін. Основи термінотворення: Семант. та соціолінгвіст. аспекти / Д’яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. – К.: Вид. дім „КМ Academia”, 2000. – 218с.
- 6) Житомир і житомиряни. – №4 (213) – №29 (287), 2003-2004
- 7) Карачун В.Я. Англо-український словник-довідник скорочень у галузі комп'ютерної техніки. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2000. – 158с.
- 8) Мірам Г.Е. та ін. Основи перекладу: Курс лекцій; Навчальний посібник – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 240с.

- 9) Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови: /Підруч. для ін-тів і фак. інозем. мов/. – Х.: Основа, 1993. – 256с.
- 10) На компьютерный термин спам. –
<http://www.itunion.ru/news/index.phtml?act=show&tid=4&fid=11220>
- 11) Перебийніс В.І. Теорія і практика укладання навчальних словників//Вісник ЖДУ ім. І.Я. Франка. – Житомир, 2004. – Вип..17. – С.73 - 75
- 12) Работа и учёба – №43 (282) – 2002.
- 13) РІО – №23 (635) – №35 (647), 2004
- 14) Словарь иностранных слов – 7-е изд., перераб. – М.: Русский язык, 1980. – 624с.
- 15) Словарь компьютерных терминов. – <http://www.ods.com.ua/win/rus/other/3/>
- 16) Словарь компьютерных терминов. – <http://www.omegaplus.ru/glossary/?abc=A>
- 17) Цуканов Ю. Англо-русский словарь сокращений в области информационных технологий. – <http://home.udmnet.ru/teena/slang/dictabbr2.html>
- 18) Biz TALK. American Business Slang and Jargon/David Burke, Optima Books. Berkley, California. – 2001. – Vol.1-2
- 19) English-Ukrainian Computer Glossary and Short Glossary of Audio-Visual Technology. Compiled by: Peter Fedynsky, Tamara Horodysky, Teresa Kikena, Richard Robin. Canadian Institute of Ukrainian Studies Press. University of Alberta. Edmonton, 1990 – 30p.
- 20) Görner Horst. Englisch für Computerfreunde. – Berlin: Verl. Technik, 1990. – 80s.
- 21) High Noon on the Electronic Frontier: Conceptual Issues in Cyberspace/ Peter Ludlow – ^{TM} 1999 Massachusetts Institute of Technology – 536p.
- 22) Junk e-mail vs. canned meat: What's in a name?//by David Coursey, 2003 –
http://reviews-zdnet.com.com/4520-7297_16-4208064.html
- 23) Middleton M. A note on Computer Jargon//Language and Civilization: a conceptual profusion of essays and studies/ edited by Claudia Blank. – Frankfurt-on-Main; Berne; New York; Paris: Language, 1992. Vol.2 – 801p.
- 24) How to talk American. A Guide to Our Native Tongues. – Mariner Books, Houghton Mufflin Company. Boston; New York, 1997. – 420p.
- 25) Smileys and Emoticons. – <http://www.netlingo.com>